

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Sri Lanka 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Under 2007 har den väpnade konflikten mellan Sri Lankas regering och den tamilska gerillan Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) intensifierats, med en allvarlig försämring av situationen för de mänskliga rättigheterna som följd. Sri Lanka Monitoring Mission (SLMM), den nordiska styrka som har till uppgift att övervaka vapenstilleståndsavtalet från 2002, uppskattar att minst 3 000 personer, varav minst 1000 civila, dödats i krigsrelaterade incidenter under 2007. Enligt FN:s flyktingorgan UNHCR fanns i slutet av oktober 2007 cirka 208 000 internflyktingar i landet. Den humanitära situationen förvärras av att internationella biståndsorganisationer har svårt att få tillträde till de norra delarna av landet, där striderna i huvudsak pågår.

Den eskalerande konflikten har bidragit till en kultur av straffrihet, även för grova brott. Utomrättsliga avrättningar och politiska mord har ökat i omfattning under de senaste två åren. Oberoende organisationer rapporterar om cirka 600 fall av 'försvinnanden' under 2007. Båda parterna i konflikten samt Karuna/TMVP fraktionen har anklagats för att använda försvinnanden som en metod i krigsföringen.

Enligt en rapport som presenterades av FN:s speciella rapportör för utomrättsliga, godtyckliga och summariska avrättningar har inget av dessa brott utretts på ett effektivt sätt, och få förövare har fällts.

Tortyr är vanligt förekommande och rättsapparaten präglas av ineffektivitet och korruption.

Rekrytering av barnsoldater fortsätter att vara ett allvarligt problem. LTTE har fortsatt att rekrytera barn liksom utbrytargruppen från LTTE, Karuna/TMVP fraktionen. FN:s barnfond UNICEF uppskattar att cirka 6000 barn rekryterats sedan 2001, varav 352 under januari-oktober 2007. Det finns uppgifter om både direkt och indirekt samarbete mellan Karuna/TMVP och vissa medlemmar ur regeringens säkerhetsstyrkor kring barnrekrytering.

Även yttrande- och tryckfriheten har påverkats negativt av konflikten. Antalet trakasserier, kidnappningar och mord av journalister har ökat, framförallt i norra och östra delarna av landet, men också i Colombo.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Sri Lanka har ratificerat följande centrala konventioner om mänskliga rättigheter:

- *Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, (ICCPR)* : Sri Lanka godkänner inte kommitténs kompetens enligt artikel 41 (det vill säga att en annan stat som tillträtt konventionen kan lämna ett klagomål om att Sri Lanka inte efterlever konventionen). Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 1998. Fyra rapporter har inlämnats (1983, 1990, 1994 och 2002).
- *Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, (ICESCR)*, : Sri Lanka har lämnat in en rapport 1996 som granskades 1998.
- *Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, (CERD)* : En konsoliderad rapport, som innehöll landets 7:e, 8:e och 9:e rapport, lämnades in 2000 och granskades i augusti 2001.
- *Konventionen om avskaffande av all diskriminering mot kvinnor, (CEDAW)* Sri Lankas tredje rapport lämnades in 2000 och granskades i januari 2002. Tilläggsprotokollet till CEDAW ratificerades 2003.
- *Konventionen mot tortyr (CAT)* : Sri Lanka godkänner inte klagomål enligt artikel 21 (klagomål från annan stat) och artikel 22 (individuell klagorätt). En första rapport lämnades hösten 1997 och granskades i juni 1998. Tortyrkommittén behandlade Sri Lankas andra periodiska rapport i november 2005.
- *Konventionen om barnets rättigheter, (CRC)* . Den andra ordinarie rapporten lämnades in våren 2000 och granskades i juli 2003.
- Tilläggsprotokollet om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades i september 2000 respektive 2006.

- *Konventionen om skydd av rättigheter för alla migrerade arbetstagare och deras familjemedlemmar* ratificerades 1996. Sri Lanka är en av enbart 22 stater som har ratificerat konventionen.

Sri Lanka undertecknade konventionen om funktionshindrades rättigheter i mars 2007.

Sri Lanka har inte undertecknat eller ratificerat:

- Tilläggsprotokollet till ICCPR om avskaffande av dödsstraffet.
- 1951 års flyktingkonvention och dess protokoll från 1967.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, International Criminal Court (ICC)
- Tilläggsprotokollet till tortyrkonventionen, om förebyggande av tortyr.

Sri Lanka har inte gjort några omfattande reservationer till konventionerna. Rapportering till övervakningskommittéerna sker, men släpar efter.

Lagstiftningen till skydd för de mänskliga rättigheterna är förhållandevis omfattande, men på grund av gällande undantagslagar har rättigheterna begränsats. Konstitutionen garanterar vissa rättigheter, men innehåller även en möjlighet att genom lag begränsa dessa rättigheter med hänsyn till nationell säkerhet, allmän ordning eller skydd för allmän hälsa och moral.

Under 2007 antogs en lag för att inkorporera ICCPR i den nationella lagstiftningen, sedan högsta domstolen i september 2006 slagit fast att Sri Lankas tillträde till tilläggsprotokollet till ICCPR om enskild klagorätt stred mot konstitutionen. Enskilda organisationer har framfört kritik mot lagen, som man menar endast beaktar vissa delar av ICCPR. Många organisationer har antytt att det främsta syftet med lagen skulle vara att säkerställa att Sri Lanka får behålla sin status som gynnad handelspartner inom ramen för EU:s så kallade GSP+ förordning.

Regeringen har ett ministerium för mänskliga rättigheter och katastrofhantering. Under 2007 har två kommissioner varit verksamma, dels en kommission för att utreda försvinnanden, dels presidentens utredningskommission (Commission of Inquiry - COI) som ska utreda de mest uppmärksammade övergreppen mot mänskliga rättigheter de senaste åren. Internationella observatörer (International Independent Group of Eminent Persons – IIGEP) inbjöds i slutet av 2006 att övervaka COI:s arbete. IIGEP har vid flera tillfällen uttryckt skarp kritik mot COI:s arbetssätt och utredningsresultat.

Den permanenta nationella kommissionen för mänskliga rättigheter har försvagats genom att utnämningar av kommissionärer inte skett genom

konstitutionsrådet, utan direkt av presidenten. Dess oberoende har ifrågasatts av bland annat av FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och av företrädare för det civila samhället.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv och kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Utomrättsliga avrättningar och politiska mord har ökat i omfattning under de senaste två åren. Sedan 1983 beräknas konflikten ha krävt över 70 000 människoliv. SLMM uppskattar att minst 3000, varav minst 1000 civila, människor dött i krigsrelaterade incidenter under 2007.

Enligt den rapport som presenterades av FN:s speciella rapportör för utomrättsliga, godtyckliga och summariska avrättningar har inga av dessa brott utretts på ett effektivt sätt och få förövare har fällts.

OFRIVILLIGA FÖRSVINNANDEN

Flera oberoende organisationer rapporterar om cirka 600 fall av ofrivilliga försvinnanden under 2007. Båda parterna i konflikten samt Karuna/TMVP fraktionen har anklagats för att använda försvinnanden som en metod i krigföringen. Antalet försvinnanden har ökat kraftigt sedan undantagslagarna, som ger säkerhetsstyrkorna långtgående befogenheter, infördes i augusti 2005.

De senaste två decennierna uppskattas 80 000 ofrivilliga försvinnanden ha ägt rum i Sri Lanka. Ett antal oberoende undersökningskommissioner har tillsatts genom åren, vilket lett till att omständigheterna kring 16 742 försvinnanden har kunnat klarläggas. Dessa kommissioner har emellertid enbart behandlat försvinnanden som ägde rum före 1994. De fall som ägt rum sedan dess undersöks av en kommission under försvarsministeriet, vars rapporter är hemligstämplade. Få försvinnanden leder till brottsutredningar och fällande domar. Den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter tog under 2006 ett beslut att avskriva alla fall som inträffat för mer än 20 år sedan, på grund av bristande bevis och vittnesmål.

TORTYR

FN:s specialrapportör för tortyr, Manfred Nowak, besökte Sri Lanka i oktober 2007. Hans slutsats var att tortyr är vanligt förekommande i Sri Lanka. Ett antal tortyrmetoder uppgavs förekomma i landets fängelser och polisstationer, till exempel slag med olika tillhyggen, brännmärkning, kvävning med plastpåsar

indränkta i bensin och olika former av genital tortyr. Enligt lagen är minimistraffet sju år för en person som har utfört tortyr. FN:s rapportör beklagade emellertid att endast tre personer fällts för tortyr sedan lagen antogs 1994 och uttryckte oro över att så få misstänka förövare ställts inför rätta.

Fängelseförhållandena är dåliga. Beläggningen beräknas vara mer än tre gånger kapaciteten. Det förekommer att fångar får sova i skift eftersom det inte finns utrymme för alla att ligga ned. Våld mellan fångar förekommer.

4. Dödsstraff

Dödsstraff utdöms men straffet omvandlas rutinmässigt till fängelse. Den senaste avrättningen ägde rum 1976. Sri Lanka har inte ratificerat tilläggsprotokollet till ICCPR om avskaffandet av dödsstraff, men hör till de länder som enligt FN anses ha avskaffat dödsstraffet i praktiken.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Efter mordet på utrikesminister Kadirgamar i augusti 2005 utlyste regeringen undantagslagar, vilket bland annat inneburit utökade befogenheter för polisen och armén att frihetsberöva personer under en längre period utan rättegång. Antalet arresteringar av framförallt tamiler har ökat kraftigt under 2007. I juni utvisades mer än 370 tamiler från Colombo och i början av december 2007 arresterades mer än 2500 tamiler över hela landet.

I landets östra delar genomförde regeringsstyrkorna en offensiv i början av 2007 vilket medförde stora strömmar av internflyktingar. Över 250 000 människor tvingades på flykt. I juli förklarade regeringen att de östra delarna 'befriats' från LTTE och att flyktingarna kunde återvända till sina hem.

Den intensifierade konflikten har begränsat rörelsefriheten för människor i konfliktområdena. I LTTE-kontrollerade områden är befolkningens rörlighet mycket begränsad då områden har stängts av både av regeringen och LTTE. I öster har grupper av internflyktingar använts som mänskliga sköldar mellan LTTE och den srilankesiska militären. Många specialförband inom den srilankesiska militären har sina läger i tätbebyggda städer och byar.

Det förekommer att LTTE och Karuna/TMVP samt kriminella element kidnappar individer och kräver en lösensumma för frigivning.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Sri Lanka har ett utbyggt rättssystem och domstolarnas oberoende skyddas i lag. Rättssystemet är tungrott och ineffektivt. Rättegångarna drar ofta ut på tiden och även mål av enklare karaktär tar månader, ibland år. Domstolarna är i

princip självständiga i förhållande till den styrande makten, även om graden av självständighet också beror på den enskilde domarens integritet.

År 2001 togs beslut om att inrätta ett konstitutionsråd för att tillsätta permanenta oberoende kommissioner såsom en poliskommission för att granska kränkningar begångna av poliser; en kommission för mänskliga rättigheter, och en kommission mot mutor. Konstitutionsrådet har dock fortfarande inte tillsatts, på grund av oenighet om dess sammansättning. Övriga kommissioner har tillsatts direkt av presidenten vilket har undergrävt deras oberoende.

Enligt Transparency Internationals index över korruption i olika länder hamnade Sri Lanka på plats 94 av 179 länder år 2007. Året innan låg Sri Lanka på plats 78.

LTTE har sin egen rättskipning, som ofta är politiserad. Domarna i LTTE-domstolarna har begränsad eller ingen juridisk utbildning, och domstolarna hanterar fall utan vare sig utarbetade rättskällor eller ett väldefinierat rättsligt mandat.

LTTE driver också in ”skatt” i de områden man kontrollerar. I Jaffna och i de östra delarna av landet är det flera grupper som driver in ”skatt”. De som inte betalar riskerar att kidnappas tills skatten är betald.

Regeringen har effektiv kontroll över såväl militären som andra säkerhetsstyrkor i landet. Försvarskostnader utgör cirka 17 procent av statsbudgeten. Förutom armén, med ungefär 120 000 man, flottan med 15 000 man och flygvapnet med 17 000 man, har även polismakten, som är ansvarig för den interna säkerheten i de flesta av landets delar, använts i militära operationer. Därutöver finns polisens Special Task Force, STF, som bemannar de flesta säkerhetskontroller. Ett slags hemvärn (home guards) har bildats för att skydda muslimska och singalesiska byar nära krigszonen.

7. Straffrihet

Straffrihet är ett utbrett och systematiskt problem i Sri Lanka. Enligt polisens egen rapportering leder endast cirka fyra procent av brottsutredningarna till fällande dom. Särskilt tydligt har detta varit i förhållande till fall av försvinnanden, mord, våldtäkter och tortyr.

Straffriheten har förvärrats ytterligare av den tilltagande konflikten. Polisen framhåller ofta att utredningar av politiska mord eller försvinnanden är fruktlösa, eftersom förövaren flytt till LTTE-kontrollerat område.

Människorättsorganisationer har rapporterat att föräldrar till kidnappade barn förhindrats att göra polisanmälan och trakasserats av polis och militär. Såväl SLMM som FN:s specialrapportörer har rapporterat att samarbete mellan grupper inom de srilankesiska säkerhetsstyrkorna och paramilitära grupper har bidragit ytterligare till klimatet av straffrihet och överträdelser.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Yttrande- och tryckfriheten har påverkats mycket negativt av konflikten. Antalet trakasserier, kidnappningar och mord av journalister har ökat, framförallt i norra och östra delarna av landet, men också i Colombo-området. Ett tydligt exempel på den negativa trenden är att Sri Lanka 2007 hamnade på plats 156 i det globala pressfrihetsindex som Journalister utan Gränser presenterar varje år. Det kan jämföras med plats 141 (2006) samt plats 52 (2002).

Under 2007 har fyra journalister och mediaanställda dödats och sedan 2005 totalt 12. Flera journalister lever gömda på grund av dödshot och trakasserier. I Jaffna har en tidning tvingats stänga och övriga tidningar har minskat i både volym och upplaga. I östra Sri Lanka saboteras distributionen av privata tamilskas tidningar. Endast den statliga tamilskas tidningen kan obehindrat distribueras i dessa områden. I november brändes tryckeriet till en av de ledande regeringskritiska tidningarna ned och i slutet av samma månad flygbombade regeringen LTTE:s radiostation ”Voice of the Tigers”.

Yttrande- och tryckfriheten garanteras i Sri Lankas konstitution men kan begränsas med hänsyn till nationell säkerhet. Ett lagförslag för att reglera informationen kring konflikten presenterades av regeringen i november 2007 men drogs tillbaka. Försvarsministeriet har tidigare meddelat att all rapportering som gäller konflikten ska stämmas av med försvarsministeriet.

Regeringen kontrollerar delar av pressen, två TV-stationer och *Sri Lankan Broadcasting Corporation*. Det finns ett relativt stort utbud av privata tidningar, radiostationer och TV-kanaler. Rapporteringen är dock mycket polariserad mellan tamil- och singalesiskspråkiga media. Informell censur och självcensur har ökat på grund av konflikten och det försämrade säkerhetsläget.

I november 2003 inrättades Sri Lanka Press Institute, SLPI, på initiativ av olika mediaorganisationer och med stöd från Sverige, Norge och Danmark. SLPI driver en journalisthögskola och en Press Complaints Commission. Den senare, som motsvarar svenska pressombudsmannen, har genom de fall den hanterat skapat sig en allt tydligare roll i samhället och åtnjuter ett tämligen stort förtroende.

I de områden som LTTE kontrollerar är yttrande-, tryck- och föreningsfriheten i praktiken kraftigt kringskuren, i synnerhet för människorättsaktivister.

Det råder religionsfrihet i landet och en relativt stor tolerans mellan olika religionsföreträdare. Landet har fyra stora religioner: buddhism, hinduism, islam och kristendom. Buddhismen har en privilegierad ställning i konstitutionen, men respekt för alla religioner garanteras. Religion har generellt inte utgjort något konflikttema i Sri Lanka men den eskalerande konflikten har ökat spänningarna i framförallt östra delarna av landet där muslimerna idag är en utsatt grupp. Ett av de partier som tydligast förespråkar en väpnad lösning av konflikten har en buddhistisk profil.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Sri Lanka är en demokratisk republik med flerpartisystem. Den konstitutionella makten delas mellan den folkvalda presidenten och ett parlament med 225 ledamöter. Presidenten, som väljs för sex år är statschef och regeringschef. Regeringen består av fler än 100 ministrar.

För val till parlament och till presidentposten kandiderar man på basis av politiska partier eller oberoende grupper. Relationen mellan parlamentet och presidenten är komplicerad. De två institutionerna har kontrolluppgifter gentemot varandra. Under vissa omständigheter kan parlamentet avsätta presidenten eller till och med upplösa ämbetet. Presidenten är ansvarig inför parlamentet som bland annat kontrollerar presidentämbetets finanser. Samtidigt har presidenten möjlighet att upplösa parlamentet ett år efter allmänt val. Presidenten kan också begära folkomröstning om lagförslag som parlamentet röstat ner.

Valen i Sri Lanka är i huvudsak demokratiska. Det senaste presidentvalet karakteriserades dock av LTTE:s bojkott som resulterade i ett minimalt valdeltagandet i de norra och östra delarna. En oberoende valkommissionär övervakar vanligen valen. Även lokala och internationella övervakare tillåts. Liksom rättssystemet har delar av den offentliga förvaltningen urholkats på senare år av politisering och korrupcion. Detta tillsammans med djupa traditioner av så kallade patron-klientrelationer hämmar förvaltningens effektivitet, förutsägbarhet och transparens.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Den väpnade konflikten har resulterat i att många civila tvingats på flykt och därmed mist sina försörjningsmöjligheter. Man räknar med att över 250 000 människor har tvingats fly under 2007. Många av dessa är på flykt för andra eller tredje gången sedan vapenstilleståndsavtalet 2002. I flyktinglägren finns knappa möjligheter att hitta tillfälliga arbeten och utföra dagsverken.

Såväl fisket som jordbruket och handeln har påverkats av konflikten. Fisket är helt blockerat i vissa områden. Risskördar hotas bland annat av att jordbrukarna inte får tillgång till marken, eller inte kan sälja eller transportera skördarna på grund av begränsade rörelsemöjligheter i konfliktområdena. I LTTE-kontrollerade områden påverkas även den småskaliga handeln eftersom enbart proviant och förnödenheter får tas in i dessa områden.

Arbetslösheten i Sri Lanka beräknas officiellt till ca 6,5 procent, men är högre om man tar hänsyn till det stora antalet småbrukare, fiskare och anställda i informell sektor som lider av undersysselsättning eller stora säsongsvariationer. Arbetslöshet och undersysselsättning bland ungdomar utgör ett stort problem, som historiskt visat sig ha stor politisk sprängkraft.

Arbetsmarknaden är generellt reglerad till förmån för arbetstagarens skydd. Det finns över 1 500 registrerade fackföreningar, kollektiv förhandlingsrätt och strejkrätt. Så gott som alla sektorer med större arbetsplatser har en relativt hög andel av organiserad arbetskraft. Enda undantaget är de så kallade Export Processing Zones där fackföreningar inte har möjlighet att verka.

Drygt 850 000 srilankeser (cirka fem procent av befolkningen) arbetar idag utomlands som gästarbetare. 90 procent av dessa arbetar i Mellanöstern. Migrantarbetarna sänder varje år hem motsvarande drygt tio miljarder kronor, vilket är landets enskilt största exportintäkt. Av gästarbetarna är det stora flertalet, drygt 600 000, kvinnor. En myndighet har inrättats för att göra det lättare för kvinnor att klara sig som gästarbetare genom att ge dem viss utbildning, stöd och försäkringar.

Sri Lanka har ratificerat samtliga av ILO:s åtta centrala konventioner (core labour standards).

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälsovård är gratis i Sri Lanka och vården håller relativt hög standard. Hälsovård utgör cirka sex procent av statsbudgeten. Nästan alla barn vaccineras. Avancerad sjukvård finns dock endast i Colombo.

Tillgången på hälsovård är bristfällig i Jaffna och de LTTE-kontrollerade områdena. För den stora majoriteten civila i LTTE-kontrollerade områden är tillgången på sjukvård, i synnerhet mer specialiserad vård, mycket begränsad. Tillgången till vård för internflyktingar är osäker och oregelbunden. Mer specialiserad vård är mycket begränsad för dessa grupper.

Enligt FN:s program mot hiv/aids, UNAIDS, uppskattningar är hiv/aids ännu ett litet problem, med endast 0,07 procent hiv-smittade bland den vuxna befolkningen (15-49 år). Antalet smittade kvinnor och män är i stort sett detsamma. I Sri Lanka finns dock flera element som skulle kunna bidra till snabb spridning av hiv, till exempel är användningen av kondom sällsynt, prostitution vanligt, spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar omfattande och migrantarbete vanligt förekommande. Drognissbruk, särskilt alkohol och heroin, är ett ökande problem.

12. Rätten till utbildning

Alla barn har rätt till utbildning som är obligatorisk upp till 14 års ålder. Utbildning utgör ca fem procent av statsbudgeten. Vissa kostnader förväntas föräldrarna stå för, men mindre bemedlade kan i många fall få skoluniformen av staten. Skolböckerna är gratis, men kvaliteten i skolundervisningen är ofta bristfällig.

Konflikten har försvårat skolgången för många barn. Bristen på lärare och skolmaterial är utbredd. Skolor används ofta som tillfälliga uppsamlingsplatser för internflyktingar, framförallt i LTTE-kontrollerade områden.

Av den vuxna befolkningen är 9,3 procent analfabeter (UNDP 2007). Läskunnigheten är lägst i te-distrikten, i landets centrala delar, där många barn inte går i skola.

Det råder generellt sett ingen uppenbar könsdiskriminering inom utbildningssystemet. Det råder brist på tamiltalande lärare. Eftersom utbildning nästan uteslutande ges på modersmålen bidrar skolsystemet till segregering mellan de tamil- och singalestalande grupperna och motverkar nationell försoning. Det råder också brist på universitetsplatser och konkurrensen mellan sökande är hård.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Trots goda indikatorer för läskunnighet, tillgång till sjukvård och livslängd, och en bruttonationalprodukt (BNP) per capita på 1196 USD, lever drygt fem procent av befolkningen i extrem fattigdom (under en USD per dag) och cirka 42 procent lever under två USD per dag. Siffror för LTTE-kontrollerade delar av landet ingår inte i dessa uppskattningar, men sannolikt är fattigdomen mer utbredd där. Sri Lanka återfinns på plats 99 i UNDP:s utvecklingsindex.

Tillförsel av mat och andra förnödenheter till konfliktområdena är avgörande för befolkningens överlevnad. Problem som kvarstår under 2007 är att vägförbindelserna till Sri Lankas norra delar ännu inte återöppnats, bristande tillträde för humanitära organisationer i konfliktområden och bristande assistans till återflyttade internflyktingar.

Återuppbyggnadsarbetet efter tsunamikatastrofen har fått en mycket ojämn utveckling. I norr och öster har bristande politisk vilja och konflikten inneburit stora förseningar och mycket av återuppbyggnadsarbetet återstår. I söder är återuppbyggnadsarbetet i princip avklarat.

Den ekonomiska tillväxten för 2007 uppskattas bli cirka sex procent av BNP. Inflationen för 2007 beräknas bli runt 17 procent. Löneutvecklingen inom de flesta yrken håller inte jämna steg med inflationen, vilket gör att många förlorat betydligt i reell köpkraft under det senaste året.

Det finns stora regionala skillnader i utbredning av fattigdom, i synnerhet mellan stad och landsbygd. Nästan 90 procent av Sri Lankas fattiga uppskattas bo på landsbygden (där 80 procent av befolkningen bor). Ojämligheten är stor när det gäller tillgång till ekonomisk infrastruktur, arbetstillfällen och alternativ försörjning i situationer av ekonomisk kris. Regionalt har Western Province (Colombo) upplevt en minskning i fattigdom medan alla övriga provinser (särskilt Uva, North Western, Sabaragamuwa, North Central och Central) sett en försämring det senaste decenniet.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

I konstitutionen säkerställs alla medborgare lika rättigheter, men i praktiken har diskriminering av tamiler varit en av huvudorsakerna till den väpnade konflikten. En viktig faktor är språket. Regeringen har vid flera tillfällen sedan 1994 gjort ansträngningar för att undanröja diskriminering, bland annat med en språklag som även gjorde tamil till ett officiellt språk, jämställt med singalesiska. Det finns dock stora brister i lagens tillämpning.

14. Kvinnors rättigheter

Sri Lankas konstitution innehåller en icke-diskrimineringsparagraf som bland annat gäller kön. Lagar eller beslut som gynnar kvinnor kan inte ifrågasättas med hänvisning till likhetsprincipen, vilket gör positiv särbehandling möjlig. Icke-diskrimineringsprincipen gäller dock inte i den privata sektorn.

Olika religiösa grupper har dock enligt konstitutionen rätt att följa särskilda religiösa lagar, både skrivna och oskrivna, även om dessa strider mot andra föreskrifter i konstitutionen (exempelvis alla individers likhet inför lagen). Det finns således skilda lagar för giftermål, skilsmässa, underhåll av barn och arv.

Muslimerna lyder under *Muslim Marriages and Divorce Act*, som delvis baserar sig på Shafi-sektens lagsystem. Tamilska kvinnor från norr lever under Thesawalamai-lagen som förbjuder gifta kvinnor att ingå affärsavtal som gäller fast egendom utan makens samtycke. Kvinnor från Kandy-området kan lyda under Kandy-lagarna, som i många avseenden ger kvinnan större rättigheter än den allmänna lagen. Cirka 7,5 procent av befolkningen är kristen och majoriteten av dem är romerska katoliker. För dem gäller samma regler gentemot kyrkan som för katoliker i andra länder, det vill säga kyrklig vigsel är livslång och skilsmässa är inte tillåtet.

Män favoriseras när det gäller fördelning av land. Det gäller särskilt de program för nya bosättningar som genomförts sedan självständigheten. Negativa attityder mot änkor, ogifta kvinnor och barnlösa kvinnor påverkar kvinnans ställning i samhället.

Kvinnorna i Sri Lanka står för huvuddelen av landets valutainkomst genom arbete i *Free Trade Zones*, i textilindustrin, på te- och gummiplantagerna och som gästarbetare, huvudsakligen i Gulf-staterna.

Kvinnor har rösträtt sedan 1931. Ett fåtal kvinnor har höga ämbeten inom politiken, dessa kvinnor kommer oftast från familjer med stort inflytande. Endast fem procent av parlamentsledamöterna är kvinnor och endast tre av 108 ministrar är kvinnor. Få kvinnor har viktiga poster inom fackföreningsrörelsen, även när det gäller kvinnodominerade yrken.

Rörelsefriheten har begränsats och mäns våld mot kvinnor är omfattande. En bidragande orsak till det senare är ökad alkoholkonsumtion hos män till följd av förlorade försörjningsmöjligheter och flykt. Majoriteten av internflyktingarna är kvinnor med barn.

Våld mot kvinnor och våldtäkt är straffbara handlingar som dock sällan anmäls. En viss trend mot ett ökat antal rapporterade fall kan skönjas. En

studie visar att 60 procent av alla srilankesiska kvinnor utsätts för våld i hemmet. Våld i hemmet inkluderar misshandel, incest och jungfruprova. Att begära skilsmässa är för många kvinnor en ekonomisk och social omöjlighet.

Våldtäkt är vanligt, också mot minderåriga. Våldtäkt har inte använts systematiskt som ett vapen i konflikten, men soldater har förgräpat sig på kvinnor vid säkerhetskontroller eller sökt upp dem i hemmen. Det gäller särskilt dem som lever i flyktingläger under regeringens kontroll. Kvinnor deltar i kriget som stridande på båda sidor. LTTE rekryterar även unga flickor till sina styrkor.

Prostitution är olagligt och prostituerade betraktas som brottslingar. Hallicker straffas mera sällan och sexköparen går fri. Det är olagligt att göra abort, undantag görs bara om moderns liv är i fara. Många kvinnor får svåra komplikationer eller dör efter illegala aborter.

15. Barnets rättigheter

En av de allvarligaste kränkningarna av barnets rättigheter i Sri Lanka är användningen av barnsoldater. Denna rekrytering har fortsatt under 2007 i landets östra och norra delar.

LTTE har fortsatt att rekrytera barn även efter vapenstilleståndsavtalet. Rekryteringen av barnsoldater i LTTE-områden sker delvis med tvångsmetoder. Befolkningen har sällan någon möjlighet att undvika att delta i LTTE:s aktiviteter.

En allvarlig utveckling är att även utbrytargruppen Karuna/TMVP-fraktionen har rekryterat barnsoldater. SLMM och FN:s specialrapportör om barnsoldater har rapporterat att Karuna-fraktionen tillåts rekrytera barn på regeringskontrollerat område utan att säkerhetsstyrkorna ingriper.

Totalt uppskattar UNICEF att cirka 6006 barn rekryterats sedan 2001, varav 352 under januari-oktober 2007. LTTE stod bakom 200 av dessa rekryteringar och Karuna/TMVP 122. Enligt UNICEF har totalt 176 barn släppts av LTTE och Karuna/TMVP under samma period.

Upptäckningen av den väpnade konflikten har drabbat barn hårt eftersom stora befolkningsgrupper tvingats på flykt, däribland mest kvinnor och barn. Många har flytt på grund av rädsla för att barnen ska bli tvångsrekryterade.

När det gäller barns rätt till utbildning och hälsovård lever Sri Lanka upp till sina skyldigheter i relativt stor utsträckning. Skolan är obligatorisk för barn

mellan fem och 14 år och kostnadsfri, liksom hälsovården. I konfliktområden är dock tillgång till utbildning och hälsovård bristfällig.

I nuläget är barnkonventionen inte inkorporerad i Sri Lankas egen lagstiftning, inte heller finns i inhemsk lag någon motsvarighet till barnkonventionens viktiga artiklar 2, 3 och 12 (artikel 2, principen om icke-diskriminering, artikel 3, principen om barnets intresse i främsta rummet, och artikel 12, respekten för barnets åsikt).

Lägsta straffbarhetsålder är åtta år. Mellan åtta och 16 års ålder gäller särskilda regler, från 16 år likställs personen med en vuxen. Ett problem är att offer för övergrepp ofta behandlas på samma sätt som en förövare och skickas till uppfostringshem.

I oktober 2006 antog LTTE en barnskyddslagstiftning som bland annat slår fast att utbildning är obligatorisk upp till elva års ålder. Lagen förbjuder rekrytering av barn under 17 år för militära ändamål, deltagande av personer under 18 år i strider samt alla former av barnarbete.

Majoriteten av offren för minor är barn. Våld mot barn är utbrett och institutionaliserat. Reglementet i skolorna föreskriver åga enligt vissa riktlinjer, men åga förekommer i långt högre grad än den tillåtna.

Sexuella övergrepp mot barn är vanliga och sker oftast i hemmet. En undersökning i början av 1990-talet visade att upp till tio procent av flickorna och 20 procent av pojkarna utsätts för sådana övergrepp. Detta i kombination med fattigdom lägger grund för den barnprostitution som har blivit en del av Sri Lankas turistindustri. Enligt myndigheterna uppskattas antalet barn som prostituerar sig uppgå till 2 000 medan enskilda organisationer hävdar att det rör sig om 20 000.

Uppskattningsvis 500 000 barn arbetar i Sri Lanka. Barn arbetar i industrin, i fisket, på gatorna som försäljare och tiggare, i restauranger, i jordbruket och i hemmen som tjänare. Barnarbete för särskilda sysselsättningar är tillåtet från 12 år och generellt är arbete tillåtet från 14 år, med vissa inskränkningar (barn under 16 år kan inte anställas vid statliga organisationer/företag då fara för deras liv och hälsa föreligger). För arbete i hemmet eller i familjeföretag gäller inte sådana begränsningar.

Handel med barn förekommer i Sri Lanka. Enligt UNICEF arbetar över 100 000 barn som hemhjälp, ofta under slavliknande förhållanden. Dessa barn, i de flesta fall flickor, hör till dem som blir värst utsatta för våld och sexuella övergrepp.

Sedan 1998 finns ”the National Child Protection Act“. I samband med att den beslutades etablerades en ”National Child Protection Authority” (NCPA), ett slags barnombudsman, särskilt inriktad på att utforma ett nationellt program mot övergrepp på barn. Sedan 2003 har UNICEF, NCPA och lokala myndigheter bildat så kallade distriktskommittéer för skydd av barn (District Child Protection Committees) i 15 distrikt, vilket i viss utsträckning stärkt samordning och uppföljning av skyddsinsatser för barn och ökat allmänhetens medvetande om övergrepp mot barn och den nya lagen.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Sri Lanka har flera etniska och religiösa grupper. En tydlig trend under 2007 är dock att situationen för den tamilska befolkningen i landet förvärrats. Tamilerna är otvetydigt den grupp som lider mest av konsekvenserna av konflikten. De utgör en klar majoritet av gruppen av internflyktingar, de är i klar majoritet av de som massarresteras, samt är den befolkningsgrupp som drabbas hårdast av LTTE:s terrormetoder eftersom de befolkar de områden som organisationen kontrollerar.

Förutom de två stora grupperna, buddhistiska singaleser och hinduiska tamiler, finns det muslimer (ungefär sju procent), som är tamiltalande. Muslimerna utgör cirka 30 procent av befolkningen i de tamilsksdominerade östra delarna av landet, och har under det senaste året utsatts för en rad trakasserier.

Amnesty International och Human Rights Watch har rapporterat om ökad intolerans mot och förföljelse av den muslimska minoritetsgruppen Ahmadiyyas. Denna grupp förföljs av både icke-muslimer och muslimer som inte delar deras trosuppfattning.

Dessutom finns det ”burghers” (borgare = stadsbor), som är ättlingar till lokala invånare och kolonialister. Detta är en kristen, urban, engelsktalande grupp om cirka 0,6 procent av befolkningen. En stor del lämnade landet efter ”sinhala only-lagen” som instiftades 1956 och som innebar att deförklarade sina anställningar i administrationen.

Sri Lankas ursprungsbefolkning, ”Veddah-folket” eller ”Wanniyala-Aetto-folket,” uppgår till mindre än en procent av landets samlade befolkning. De har svårt att hävda sina rättigheter till ett traditionellt levnadssätt.

En utsatt etnisk minoritet är de cirka 85 000 tamilerna i landets te-distrikt som saknat medborgarskap, utan rätt till skolgång och andra rättigheter. Dessa är ättlingar till arbetare som engelsmännen tog till landet från södra Indien i början av 1800-talet. Denna minoritetsgrupps utsatthet har förstärkts av

språkhinder, låg social status och få inkomstmöjligheter utanför plantageekonomin. Sedan 2003 finns dock en lag som ger de tamilska plantagearbetarna i höglandet srilankesiskt medborgarskap.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexuellt samliv är förbjudet enligt lag i Sri Lanka. Det är vanligt att polisen trakasserar homosexuella, i synnerhet homosexuella prostituerade och transvestiter. Organisationen ”Companions on a journey,” arbetar aktivt för att främja homosexuellas rättigheter i samhället.

18. Flyktingars rättigheter

Sri Lanka har inte anslutit sig till 1951 års flyktingkonvention och har inga nationella procedurer för att fastställa flyktingstatus.

FN:s högkommissarie för flyktingar fastställer flyktingstatus i Sri Lanka. Ett stort antal människor har flytt från Sri Lanka på grund av konflikten och kränkningar av mänskliga rättigheter. Cirka 74 000 srilankeser lever i flyktingläger i södra Indien och minst lika många lever utanför lägren. Den senaste tidens stridigheter har resulterat i att 3 500 nya flyktingar från norra delen av Sri Lanka tagit sig över till flyktingläger i delstaten Tamil Nadu, Indien. Relativt stora exilgrupper, många av dem flyktingar, finns också i Australien, Kanada, USA, Storbritannien, Tyskland, Nederländerna, Schweiz och Norge.

Den väpnade konflikten i Sri Lanka startade 1983 och har hittills resulterat i över 800 000 internflyktingar. Enligt UNHCR uppgick antalet internflyktingar i slutet av oktober 2007 till ca 208 000 personer. Det humanitära läget försvåras ytterligare av att internationella hjälporganisationer hindras att arbeta i konfliktområdena och av att införseln av varor och förnödenheter är starkt begränsad.

19. Funktionshindrades rättigheter

Cirka 7,5 procent av befolkningen lider av något funktionshinder. Varje år blir ett stort antal personer funktionshindrade som en följd av konflikten (såväl civila som soldater). 1996 antogs en lag som förbjuder diskriminering av personer med funktionshinder. Arbetet med att stärka de funktionshindrades rättigheter har dock just börjat i Sri Lanka, det gäller inte minst funktionshindrade barns rätt till utbildning. Vissa privata institutioner för blinda och döva får statsstöd idag och medvetenheten ökar gradvis om vilka möjligheter som finns för personer med funktionshinder och att deras rättigheter måste erkännas.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns många enskilda organisationer i landet, bland dem flera oberoende människorättsorganisationer som dokumenterar övergrepp, erbjuder rättshjälp, diskuterar och granskar lagförslag, övervakar valen med mera. Till de mest respekterade hör Law & Society Trust, Civil Rights Movement, Centre for Study of Human Rights, Inform, Institute of Human Rights och Centre for Policy Alternatives. En svaghet är att många organisationer är relativt små och har överlappande mandat.

Relationen mellan regeringen och de enskilda organisationerna har försämrats under de senaste åren och de stående kommittéer som är tänkta att vara forum för dialog har i många fall omvandlats till en ensidig informationskanal för regeringen. Sedan 2006 har ett tjugotal lokala biståndsarbetare dödat i en handfull riktade attacker.

Internationella organisationers möjligheter att arbeta i landet är besvärlig, i synnerhet gäller det internationella humanitära och utvecklingsinriktade organisationer. Regeringens nyinförda regler om arbetsstillstånd för icke-statliga biståndsorganisationer har kraftigt påverkat organisationernas kapacitet att arbeta i konfliktområdena. Enbart FN-organisationerna, SLMM, Internationella Rödakorskommittén (ICRC) och vissa internationella enskilda organisationer har under 2007, med vissa restriktioner, haft tillgång till alla områden där behövande finns.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

ICRC, UNICEF och UNHCR är dominerande aktörer i fält, men även mer långsiktiga utvecklingsaktörer som till exempel UNDP verkar i Sri Lanka. Sedan 2004 finns en människorättsexpert från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) i landet, kopplad till UNDP, med mandat att stärka analys och integrering av mänskliga rättigheter i FN-organens program.

Sri Lankas relation till internationella organisationer såsom Human Rights Watch, Amnesty International och International Council of Jurists (ICJ) är ansträngd. SLMM förändrade under året sin verksamhet till en mer lågskalig närvaro med bredare analysansats.

Främjande av demokrati och mänskliga rättigheter är en mycket viktig del av det svenska utvecklingssamarbetet med Sri Lanka. Sverige arbetar på flera sätt för att stärka den långsiktiga utvecklingen av MR-situationen: Stöd till Sri Lanka Press Institute, stöd till enskilda organisationer genom Diakonia,

stöd till UNDP:s rättsprogram, UNICEF:s landprogram samt ett bilateralt polissamarbete mellan Sri Lankas polismyndighet och svenska rikspolisstyrelsen. Sverige gav även stöd till FN:s kontor för humanitära frågor, OCHA, UNHCR samt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO, i den humanitära, konsoliderade planen för Sri Lanka 2007.

Vid sidan av det bilaterala arbetet och stödet till olika organisationer (enskilda och inom FN-familjen) arbetar Sverige aktivt i EU-kretsen för att lyfta fram överträdelser av mänskliga rättigheter i Sri Lanka på dagordningen, såväl inom EU som FN.